

Dr. Emil Holub byl také ve Svitávce

Pavel Krejcar

Při prohledávání písemností uložených v archívních fondech pociťuje snad každý badatel zvláštní vzrušení. Nekonečné řeky slov a vět, vypovídajících na zažloutlých stránkách papíru o událostech dávno minulých, vyvolávají niternou touhu objevit zapomenutá nevšední svědectví o bohaté lidské činnosti. O to větší je radost, dojde-li skutečně k objevu neznámých rukopisů a navíc vzácných.

K takovým „úlovkám“ bezesporu patří čtyři dopisy slavného českého cestovatele a lékaře Dr. Emila Holuba, uložené v boskovické pobočce okresního archívu. Adresátem téměř sto let starých listů byl koncem roku 1900 „*Blahorodý pán Cetkovský, velevážený starosta městyse Svitávky.*“

Dr. Emil Holub, jako jediný potomek praktického lékaře v Holicích na Chrudimsku se narodil 7. 10. 1847. Brzy po své lékařské promoci r. 1872 se vydal na svoji první africkou cestu. Usadil se v Dutoitspanu u Kimberley a začal vykonávat lékařskou praxi v prostředí diamantových polí. Získané finanční prostředky mu sloužily jako prostředek k dalšímu pronikání do afrického vnitrozemí směrem na sever.

Do nitra černého kontinentu podnikl Holub celkem tři výpravy, na té nejnáročnější a zároveň poslední, k divokým Mašukulumbům a Viktoriiným vodopádům, jej doprovázela jeho osmnáctiletá manželka, dcera správce vídeňského Prátru.

Úmysl stát se cestovatelem vyrůstal především z jeho romanticky pojatého vlastenectví, působily u něj i dozvuky četby Livingstonova cestopisu o Africe a samozřejmě touha po „slavných činech“. Již jako gymnazista si Holub vytvořil zajímavý herbář a také poměrně rozsáhlé sbírky brouků a minerálií. Přitahovalo jej všechno, co se týkalo přírodních věd. K tomu se později přidružila geografie spojená se zeměměřičstvím, historie a archeologie.

I když Holub nedosáhl všech vytčených cílů, jeho význam spočívá v celé jeho badatelské práci v jižní Africe a jejich výsledcích. Prozkoumal a zmapoval místa, kam se nedostal ani Livingstone, popsal četnou africkou květenu i zvířenu, o jejichž existenci neměl do té doby svět ani potuchy. Mimo toho seznámil širokou veřejnost se životem a zvyky afrických kmenů, množství jeho poznatků dodnes neztratilo na své hodnotě. Výstavy ve Vídni a o rok později v Praze se staly světovou senzací. Bohaté sbírky, čítající na

13 000 exponátů, které Holub nabídl Národnímu muzeu jako dar, a které měly podle odhadu cenu 70 000 rakouských zlatých, byly však v té době odmítnuty. Chtěl dát lidu své země vše, co nezřídka získal s nasazením života. Rozhořčen nepochopením, s nímž se setkal v Praze, začal postupně rozdávat exempláře svých vzácných sbírek desítkám škol, vědeckých institucí, velkým evropským a americkým muzeím (Viedeň, Londýn, Paříž, New York, Chicago a další), kde patří dosud k nejcennějším africkým exponátům, i svým známým. Část, kterou se podařilo zachránit je uložena v Africkém muzeu - památníku Dr. Emila Holuba, otevřeném v roce 1970 v jeho rodných Holicích.

Životní útrapy a strádání z cest ukončily předčasně v pátek 21. 2. 1902 ve Vídni život tohoto velkého českého cestovatele. V rakouské metropoli je i pohřben. Jeho manželka jej přežila o padesát šest let, zemřela ve Vídni v roce 1958.

Je známo, že Holub o svých cestách po Africe napsal tři obsáhlé knihy a uspořádal na 400 přednášek. Jedna z nich se uskutečnila i ve Svitávce.

První z Holubových vídeňských dopisů, o nichž byla zmínka v úvodu článku datován 27. 11. 1900. Žádá v něm uctivě o možnost uspořádat ve Svitávce přednášku a za její umožnění nabízí obecné škole jako dar část ze svých přírodovědných sbírek. Termín přednášky ponechává na rozhodnutí starosty a obecního zastupitelstva, v dopise navrhuje výběr z jeho pěti volných prosincových dnů. V další části poměrně obsáhlého listu uvádí: „*Účelem mých nynějších přednášek jest: uhraditi velké s rozdávaním mých sbírek od května 1893 spojené výlohy. Až domů jsem v této době obdaril 407 veřejných ústavů, výlohy převyšují 76.000 zl. ...*“ V závěru se zabývá variantními návrhy pro stanovení výše vstupného a zajištěním ubytování na jednu noc ve Svitávce.

V druhém dopise ze 4. 12., který je odpovědí na starostův list s navrženými dvěma termíny - 16. nebo 26. prosince píše: „*Přijímám neděli den 16. prosince ku mé přednášce ve Vašem středu, vstupenky ještě dnes odešlu.*“ (O prosulosti českého cestovatele svědčilo mimo jiné i to, že na dopisní obálku stačilo uvést: Dr. Emil Holub, Vídeň). Dále se zde zmiňuje o své nedávné přednášce v Letovicích a dalších moravských i českých městech a obcích a nabízí vhodná témata, která by veřejnost i školní mládež mohla zajímat.

Další dopis, tentokrát bez data, řeší problematiku cesty mezi Vídni a Svitávkou: „*... pojedu v den přednášky z Vídne s rychlíkem a vystoupím v Skalicko-Boskovické stanici v 1/2 12 v poledne, prosím uctivě povoz na tuto stanici poslati. Odjedu v pondělí v 8. hod. ráno z Svitávky vlakem omnibusovým.*“

Zmíněnou korespondenci uzavírá dopis čtvrtý, odeslaný z Vídne 18. 12. 1900, jako doklad uskutečněné akce: „*... mé nejsrdčejší díky za laskavou a obětavou ochotu, mně s uspořádáním veřejné, dne 16. prosince ve Vašem středu obývané přednášky prokázanou. Bude mně milou povinností se s darem z mých sbírek přírodovědeckých Vaší obecné škole od-sloužiti. Prosil bych též, by jste laskavě ráčili tlumočiti mé nejpřímnější díky Jej. Blahorodím panu Jeřábkovi, majiteli mlýna a jeho spanilomyslné, dobrotivé choti za přátelské mne pohostění a za povoz od dráhy mi půjčený ...*“

Z uvedených dokumentů není známo, kde se vlastní přednáška v městyse uskutečnila, ani její přesné téma. Dá se předpokládat, že navštívil i základní školu, neboť o její prohlídku projevil v dopise zájem. Z příloženého jmenného výkazu vstupného vyplývá, že návštěva dvou a půl hodinové přednášky byla hojná, mezi posluchače patřili starosta Antonín Cetkovský, obecní zastupitelé, řídící učitel Jan Špatinka a mnozí další. Na vstupném bylo vybráno 42 zl. 24 kr.

Holubův slib ve věci daru byl v následujícím roce splněn. Ve školní kronice je k roku 1901 uvedeno: „*Slavný český cestovatel Dr. Emil Holub daroval svitávecké škole sbírku nerostů (horniny jihoafrické, evropské a z japonských ostrovů), fosilie a sbírku červů, koryšů, ryb a ptactva.*“